

บทที่ 5
อิทธิพลของปรัชญาต่อสังคมไทยทางด้านการศึกษา

บทที่ 5

อิทธิพลของปรัชญาต่อสังคมไทยทางการศึกษา

ความหมายของ “การศึกษา” ใน 2 มุมมอง

1. มองกว้าง ๆ การศึกษา หมายถึง อิทธิพลทุกอย่างที่มีต่อชีวิต เช่น อิทธิพลของบิดา มารดา ญาติพี่น้อง สังคม ศาสนา ภาษา ระบอบการปกครอง สภาพดินฟ้าอากาศ สื่อมวลชน การท่องเที่ยว เป็นต้น ถ้ามองในแง่นี้การศึกษาจะไม่มีวันสิ้นสุดตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกสิ่งทุกอย่างที่หล่อหลอมชีวิต ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความคิดของมนุษย์ล้วนอยู่ในกระบวนการการศึกษาทั้งสิ้น เป็นการศึกษาโดยประสบการณ์ชีวิตทั้งหมดไม่จำกัดเฉพาะในโรงเรียนหรือสถาบัน

2. มองแคบ ๆ ถ้ามองในแง่แคบ ๆ การศึกษา หมายถึง กระบวนการที่สังคมถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ ความชำนาญ ค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยผ่านโรงเรียนหรือสถาบันสังคมอื่นๆ ในแง่นี้การศึกษาต้องจัดกันอย่างมีระบบถ่ายทอดกันอย่างจงใจ เลือกสรรสิ่งที่ต้องการจะถ่ายทอดเป็นการหล่อหลอมเยาวชนของชาติให้เป็นไปตามที่สังคมคิดว่าถูกต้อง

ไม่ว่าจะมองการศึกษาในแง่ใด การศึกษาต้องมีเป้าหมาย การวางเป้าหมายของการศึกษาเป็นหน้าที่ของปรัชญา นักการศึกษาส่วนมากเป็นนักปรัชญา เพราะจุดหมายของการศึกษาขั้นสุดท้ายคือ ต้องการทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองมีความสุขในสังคม สังคมยอมรับ แม็กแบล็ค (Mc-Black) นักการศึกษาท่านหนึ่งกล่าวว่า

“การอภิปรายปัญหาการศึกษาอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะปัญหาปลีกย่อยอย่างไรก็ตาม ในที่สุดก็ต้องมาพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับเป้าหมายของการศึกษาและแล้วมาถึงปัญหาเกี่ยวกับว่า อะไรคือชีวิตที่ดี อะไรคือธรรมชาติของมนุษย์ อะไรคือประสบการณ์อันหลากหลายของมนุษย์ และทั้งหมดนี้คือปัญหาหลักของปรัชญา อาจเป็นการยากที่จะหวังให้นักการศึกษาเป็นนักปรัชญา แต่เขาจะเป็นอะไรได้ถ้าไม่เป็นเช่นนี้”

ปรัชญามีส่วนช่วยการศึกษาดังนี้

1. ช่วยชี้ให้เห็นว่า เป้าหมายการศึกษาที่จะเลือกนั้นสอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนาที่เป็นอยู่ในสังคมหรือไม่ ถ้าขัดกับสิ่งเหล่านี้อะไรจะเกิดขึ้น
2. เป้าหมายการศึกษาที่เลือกนั้นขัดแย้งกับเป้าหมายของกิจกรรมอื่นๆ ของสังคมหรือไม่ โดยเฉพาะกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง
3. เป้าหมายการศึกษาที่จะเลือกนั้นสอดคล้องกับการมีชีวิตที่ดีหรือไม่ ชีวิตที่ดีควรเป็นอย่างไร ธรรมชาติของมนุษย์คืออะไร
4. ปรัชญาช่วยวิเคราะห์และชักใช้ใโล่เรียง สมมุติฐาน (Assumption) ของการศึกษา เพราะการศึกษาต้องเริ่มต้น ณ จุดใดจุดหนึ่ง เช่น วิทยาศาสตร์ด้านอื่น ๆ เช่น เราถือว่าครูมีหน้าที่สอนและอบรมเด็กให้เป็นคนดี จริยธรรมเป็นแกนสำคัญแกนหนึ่งของการศึกษา แต่จริยศึกษานั้น จะทำได้ก็ต่อเมื่อต้องยอมรับเป็นเบื้องต้นก่อนว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่สอนกันได้ ข้อนี้ นักการศึกษา อาจไม่สงสัยโดยยอมรับกันเป็นการทั่วไปว่าเป็นเช่นนั้น ส่วนปรัชญาจะช่วยวิเคราะห์ว่า คุณธรรม นั้นสอนกันได้แน่หรือ เมื่อวิเคราะห์แล้วจะทำให้ความคิดของนักการศึกษาเป็นที่แน่ใจยิ่งขึ้น
5. ช่วยให้นักการศึกษาเห็นปัญหาของเขาแจ่มกระจ่างขึ้น เพราะบางครั้งคนเราอาจตั้งใจ แก้ปัญหาโดยไม่แน่ใจว่าปัญหาที่จะแก้ นั้นมันคืออะไร จี.อี.มัวร์ (G.E. Moore) นักปรัชญาอังกฤษ คนหนึ่งกล่าวไว้ว่า “ความเห็นที่ไม่ลงรอยกันของมนุษย์นั้นส่วนใหญ่มาจากสาเหตุเดียวคือ เราพยายามตอบคำถามใดที่ไม่สำรวจให้แน่ก่อนว่า คำถามที่เราต้องการนั้นคืออะไรกันแน่”
6. ช่วยให้อ้อยคำที่ใช้ในทางการศึกษาไม่กำกวมเป็นคำกระต๊วดยิ่งขึ้น แลงฟอร์ด (Langford) นักปรัชญาคนหนึ่งกล่าวว่า “การลงมติเกี่ยวกับปัญหาการศึกษาขั้นสุดท้ายนั้น จำต้อง อาศัยเหตุผล ของศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ปรัชญาไม่อาจให้คำแนะนำในเรื่องนี้ได้ แต่ปรัชญามีส่วนให้ บริการได้ โดยตรวจสอบภาษาที่ใช้ ช่วยตั้งประเด็นให้ชัดเจน ช่วยให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า เขากำลังทำอะไรกันแน่”

อิทธิพลของปรัชญาต่อการศึกษาไทย

ถ้าปรัชญา คือคตินิยมเกี่ยวกับชีวิต หรือเรียกว่า ปรัชญาชีวิต ประเทศไทยก็มีปรัชญาชีวิต มีความเชื่อ มีค่านิยม และมีแนวทางในการดำเนินชีวิต ถ้าปรัชญาคือ ระบบความคิดที่เชื่อมโยง

ลักษณะอันแท้จริงของจักรวาล ธรรมชาติของมนุษย์ ฐานะของมนุษย์ สิ่ง que เรียกว่าเป็นปรัชญาของไทยคือ “พุทธธรรม”

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้เสนอแนวคิดทางการศึกษาโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแม่บท ดังนี้
“การศึกษาควรเป็นไปเพื่อทำลายสัญชาตญาณอย่างสัตว์ เพื่อให้มนุษย์มีจิตใจสูง การศึกษาควรเป็นไปเพื่อ ธรรมาธิปไตย มิใช่ประชาธิปไตย”

นอกจากนั้น พระราชวรมณี และ ศ.ดร.สาโรช บัวศรี ได้เสนอปรัชญาการศึกษาไทยโดยใช้พุทธธรรมเป็นแม่บท พระราชวรมณี ได้เสนอว่า

“เป้าหมายการศึกษาควรเป็นเพื่ออิสรภาพภายใน หรืออิสรภาพทางจิตใจ” และได้เสนอวิธีการทางจริยศึกษา โดยอาศัยหลักพระพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้อีกทางหนึ่งด้วย

ปรัชญายังมีอิทธิพลด้านการจัดการเรื่องการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาไทย ดังนี้
ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้กำหนดจุดจุดหมายของการศึกษาไว้ 4 ทางด้วยกัน
คือ

- จริยศึกษา
- พละศึกษา
- หัตถศึกษา
- พุทธิศึกษา

โดยเฉพาะด้านจริยศึกษาได้กำหนดคุณธรรมไว้ 30 หัวข้อใหญ่ เช่น

- การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายของสัตว์อื่น บุคคลอื่น
- ความเมตตากรุณา
- ความไม่โลภ ไม่ลักขโมย
- ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ เป็นต้น

คุณธรรมที่จัดเข้าในหลักสูตรเหล่านี้เป็นอิทธิพลของพุทธปรัชญาต่อสังคมไทยด้านหนึ่ง
นั่นเอง

ในสถานศึกษาทั่ว ๆ ไปปัจจุบันเริ่มสอนวิชาปรัชญาแทบทุกสถานศึกษา เช่น

- สถานศึกษาฝึกหัดครูเปิดสอน วิชาปรัชญาและศาสนาอันมี

1. ปรัชญา 101 ว่าด้วยปรัชญาทั่วไป
2. ปรัชญา 102 ว่าด้วยตรรกวิทยา
3. ปรัชญา 103 ว่าด้วยวิชาพุทธศาสตร์
4. ปรัชญา 211 ว่าด้วยจริยศาสตร์
5. ปรัชญา 411 ว่าด้วยศาสนาเปรียบเทียบ และเปิดวิชาศาสนาอิสลามด้วย

- ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เริ่มเปิดสอนวิชาปรัชญากันทั่วไป เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้เปิดสอนปรัชญาหลายสาขาวิชา เช่น

1. ปรัชญาทั่วไป
2. ญาณวิทยา
3. จริยศาสตร์
4. ตรรกวิทยานิรนัย
5. ศาสนาและวัฒนธรรมไทย
6. ปรัชญาอินเดีย
7. ปรัชญากรีก (บุญมี แทนแก้ว, 2529 : 148 - 152)